THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

רעגיסטראציע פון אויסלענדער מיינט פאספארטן פאר אלעמען

דער רעגיסטראציע ביל פונ'ם שטאט מישיגאן איז דערווייל ניט אריין אין קראפט. א דאנק דעם טומל וואס האט זיך אויפגעהויבן ארום דעם ביל און דעם קאמף וואס האט זיך אנטוויקלט קעגן אים, הויפטזאכלאך פון אידישע פארשטייער, איז דער דורכפיר פון דעם אקט דערווייל צוריקגעהאלטן געווארן דורך א געריכטלאכער "אינדזשאנקשאן" פון א לאקאלן ריכטער, אויפ'ן סמך פון דער טענה פון די קעגנער פון דעם ביל, אז ער איז ניט קאנסטיטוציאנעל.

דער פארהער וועגן דער געזעצלאכקייט פון דעם אקט וועט פארקומען פאר דריי ריכטער יוני 9טן. און, אויב די ריכטער זאלן אפ'פסק'ענען אז דער אקט איז געזעצלאך, דאן וועט ער זיכער מער ניט באשריינקט ווערן אויף דעם שטאט מישיגאן. ווי א דעטראיטער צייטונג באהויפטעט, ווארטן 21 שטאטן אויפ'ן אויסגאנג פונ'ם קאמף. און ווען אין מישיגאן זאלן די שונאים פון די "אויסלענדער" געווינען דעם קאמף, דאן וועלן זיי גלייך דורכפירן ביי זיך ענלאכע רעגיסטראציע געזעצן.

און עס לייגט זיך אויפ'ן שכל, אז די צייטונג איז יעדנפאלס ניט ווייט פון אמת. יארן פון אנטי-אימיגראנטישע העצעס האבן געשאפן די נויטיקע שטימונג פאר דעם, וואס איז פארשארפט געווארן א דאנק דעם הערשנדיקן עקאנאמישן קריזיס און דער ארבעטסלאזיקייט. אויב דער קאנגרעס אין וואשינגטאן האט נאך ביז איצט ניט דורכגעפירט קיין רעגיסטראציע ביל, כאטש די אדמיניסטראציע אליין איז צו גונסטן פון אזא ביל, איז דאס געווען בלויז דערפאר, וואס דער קאנגרעס איז באלאדן מיט ארבעט, און די קעגנער פון אזא ביל, כאטש זיי זיינען ניט גרויס אין צאל, געלינגט אבער צו פארציען די דיסקוסיעס אזוי, אז מען מוז אים אפלייגן פון איין סעסיע אויף דער צווייטער. אין די שטאט לעגיסלאטורן איז אבער א סך לייכטער דורכצופירן אזא פראצעדורע, און באלד ווי דער אנהויב וועט געמאכט ווערן, וועט די מגפה זייער שנעל פארשפרייטן זיך איבער'ן לאנד.

און דאס וועט מיינען א פאספארטן סיסטעם פון ערגסטן סארט אמ[ווייניקסטנס] אין א גרויסער צאל שטאטן פונ'ם פאראיין, — א פאספארטן סיסטעם מיט אלע באגלייטנדיקע איבלען.

די רעגיסטראציע איז, אמת, באשטימט בלויז פאר די "אויסלענדער", דאס הייסט, פאר ניט-בירגער. אין מישיגאן הויבט מען אבער שוין אן פארשטיין, אז עס וועט זיין אוממעגלאך צו באשריינקען זי בלויז אויף ניט בירגער. אזוי וועט דאך א נאטוראליזירטער בירגער קאנען לייכט אנגענומען ווערן פאר אן "אויסלענדער". און ער וועט מוזן ארומטראגן זיך שטענדיק מיט זיינע דאקומענטן, אויב ניט מיט קיין רעגיסטראציע קארטלאך, צו דערווייזן, ווען דאס איז נויטיק, אז ער איז ניט קיין אויסלענדער.

און וואס מכח די איינגעבארענע בירגער גופא? אונטער אזא סיסטעם וועלן זיי מוזן אויך ארומטראגן זיך מיט דאקומענטן, — מיט זייערע געבורטס-סערטיפיקאטן אמווייניקסטנס. יעדנפאלס וועלן זיי מוזן האבן א וועלכע ס'איז צייגניש, ווען זיי וועלן גיין זוכן א שטעלע, — קיין ארבעטסגעבער וועט ניט ריסקירן מיט די שווערע שטראפן באשטימט פאר באשעפטיקן ניט-רעגיסטרירטע "אויסלענדער". און זיי וועלן זיך וועלן איבערצייגן, אז דער וואס ווענדעט זיך נאך ארבעט אדער א שטעלע איז א כשר'ער אמעריקאנער בירגער.

דערמיט וועלן זיך נאך ניט אויסשעפן די אומאנגענעמלאכקייטן פאר די איינגעבארענע בירגער. עס ציינט זיך איצט ארויס, אז אין מישיגאן (און דאס זעלבע מסתמא אויך אין אנדערע שטאטן), זיינען ביז די לעצטע יארן ניט געהאלטן געווארן אין גוטער ארדענונג די ביכער וואו געבורטן זיינען פאררעגיסטרירט געווארן, און ביי א פערטל מיליאן מישיגאנער איינגעבארענע בירגער קאנען ניט באקומען קיין געבורטס-סערטיפיקאטן. צו דער צאל דארף מען מסתמא צוגעבן א היבשע צאל איינוואוינער וואס זיינען געבארן געווארן אין אנדערע שטאטן און וועלכע עס וועט ניט זיין אזוי לייכט צו באקומען זייער געבורטס סערטיפיקאטן.

אט די אלע וועלן זיך מוזן פאררעגיסטרירן פונקט ווי די אויסלענדער, אויב זיי וועלן נאר זיך וועלן פארזיכערן, אז א פאליציסט זאל ניט ארויפליייגן א האנט אויפ'ן פלייצע און זאגן "דו ביסט א ניט-פאררעגיסטרירטער אויסלענדער", און ענטפערן אויף דעם קרבנ'ס פראטעסטן, "דערצייל עס צו דעם ריכטער".

מיט איין ווארט, — די רעגיסטראציע פון אויסלענדער מוז אומפארמיידלאך פירן צו א פאספארטן סיסטעם פאר אלעמען, צו א סיסטעם, וואו קיין איין איינוואוינער, בירגער אדער ניט-בירגער, זאל זיך ניט קאנען ארויסלאזן פון הויז אן א דאקומענט אין קעשענע, וואס זאל באשטעטיקן זיין פערזענלאכקייט. — טאמער ווערט ער פארוויקלט אין עפעס אן אינצידענט, מיט דער באטייליקונג פון דער פאליציי.

און וואס פאר א ווירקונג א פאספארטן סיסטעם האט אויף דער פאליצייאישער באציאונג צו דער באפעלקערונג, געדיינקען נאך א סך פון אונז וואס קומען פון רוסלאנד, וואו אזא סיסטעם איז אין די צארישע צייטן געווען אין פולער קראפט. דאס וועט מיינען, אז יעדער פארבייגייער וועט באטראכט ווערן פונ'ם פאליציסט מיט חשד, ווי א מעגלאכער "פארברעכער", און קיין בירגער וועט ניט זיין געזיכערט קעגן דעם, אז א פאליציסט זאל זיך צו אים ניט צובינדן און פאדערן זיין "פאספארט". עס וועט מיינען א פאליצייאישער רעזשים, מיט די באגלייטנדיקע איבלען, מיט כאבאר, מיט "רעקעטס" און אלע אנדערע גוטע זאכן.

עס איז אויך אזוי גוט ווי זיכער, אז דער "פאספארטן סיסטעם" וועט אויסגענוצט ווערן קעגן ארבעטער בעת אן עקאנאמישן קאנפליקט, צו טעראריזירן די ארבעטער. וואלטן די אמעריקאנער ארבעטער פירער ניט געווען אליין דורכגעדרונגען מיט אזא בלינדן האס צו אימיגראנטן, וואלטן זיי געדארפט זיין די ערשטע צו באקעמפן דעם רעגיסטראציע ביל, וועלכער וועט סוף-כל-סוף באנוצט ווערן אין קאמף קעגן די אמעריקאנער ארבעטער און זייערע עקאנאמישע פאדערונגען.

עס זיינען געווען צייטן, ווען מען האט געקאנט אפעלירן צו דער אמעריקאנער געזעלשאפטלאכער מיינונג אינ'ם נאמען פון יושר, פון מענשלאכקייט, פון דעמאקראטישע טראדיציעס, פון גאסטפריינטלאכקייט. היינט זיינען עס אלע פארבליבן ניט מער ווי פוסטע פראזן, אן א מיין און אן אינהאלט.

וואס אפעלירט איצט צו דער ברייטערער אמעריקאנער עפנטלאכקייט, מיט'ן אויסנאם פון דער קליינער צאל נאך פארבליבענע "אלטמאדישע" אמעריקאנער, איז דער הונדערט-פראצענטיקער פאטריאטיזם פון דער באוואוסטער שווארצער מארקע, און — טרוקענע קרעמערישע חשבונות.

עס איז דערפאר איצט ניטא וואס צו רופן צו די אמעריקאנער יושר געפילן און צו די אנדערע שיינע געפילן, אינ'ם פארזוך אפצואווענדן די געפאר פון רעגיסטראציע: דאס וואלט געווען אן ארויסגעווארפענע ארבעט, אמווייניקסטנס אויף וויפל ס'איז שייך פראקטישע רעזולטאטן.

מען קאן בלויז פועל'ן עפעס דורך אויפקלערן דעם אמעריקאנער עולם און דערווייזן אים, ווי ער אליין וועט ליידן פון אזא סארט סיסטעם. דאן וועט פאר אים בלייבן צו באשליסן, צי ס'איז כדאי צו נעמען אויף זיך אזא הכבדה, אבי צו מאכן איינגער דעם איינגעוואנדערטן, — צי ס'איז כדאי לאזן אויסשטעכן זיך איין אויג, אבי יענעם אויסשטעכן צוויי.

ס'איז א סברא, אז געוויסע אנהייבנער פונ'ם רעגיסטראציע ביל אין מישיגאן זיינען געווארן זיינע קעגנער, ווען זיי האבן באגריפן געגנוי זיין באדייטונג. אפשר קאן מען עס אויף דעם זעלבן אופן קלאר מאכן פאר'ן ברייטערן עולם, און אזוי שאפן אן אלגעמיינע קעגנערשאפט צו אזא רעאקציאנערן געזעץ סיי אין מישיגאן און סיי אין די אנדערע שטאטן.

ווינער אידישע כראניק

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון מ. א. טענענבלאט

די קריסטלאך סאציאלע פארטיי, וועלכע איז די באהערשער פון היינטיקער עסטרייך ווערט בלדרגה א מלוכה פארטיי אויך בנוגע אנטיסעמיטיזם, וועלכער איז כמעט דורך א האלבן יארהונדערט געווען אפשר דער וויכטיקסטער פונקט פון איר פראגראם. אין די לעצטע צען יאר האט זי אונטער דער פירונג פון דעם פילמאליקן שטאאטס קאנצלער דר. סייפעל ארויסגעווארפן שטילערהייד די אנטיסעמיטישע באגאזש פון איר עפנטלאכער פארטייאישער טעטיקייט. דעם אלגעמיינעם אנטיסעמיטישן פראגראם פון איר אמאליקן גרויסן פאלקס מאן דר. לועגער האט מען ביסלאכווייז באשניטן און בידי פארווישן די שטילע פארוואנדלונג אין די אויגן פון די ברייטע קליינבירגערלאכע קריסטלאכע פאלקס אנטיסעמיטישע לאזונגען, האט דר. סייפעל אין אן אפיציעלער ענונצואציע צום קריסטלאכן פאלק געמאכט פון דער גרויסער אנטיסעמיטישער באגאזש און קליין פעקעלע מיט א געוויכט פון קוים עטלאכע גראם. ער האט עס באגרעניצט אויפן דעסטרוקטיוון איינפלוס פון געוויסע לינקע סאציאליסטישע אידן, וואס זיינען א סכנה פאר קולטור און געזעלשאפט פון קריסטנטום. דער אנטיסעמיטיזם איז בלויז קעגן די דאזיקע יחידים אדער גרופען, ניט מער אבער קעגן דער גאנצער אידישער געזעלשאפט.

די טיפערע סיבות פון דער פארוואנדלונג זיינען נאך ניט גענוי קלאר. פאראן סברות אין גלחים קרייזן, אז די משפחה פון דר. סייפעל איז אויך ניט גאנץ ריין פון אידישן בלוט, דערווייל זיינען ניט פאראן קיין באווייזן פאר אזעלכע השערות. אפילו די האקנקרייצלער און די היטלעריסטן האבן ביז היינט ניט געצווייפלט דר. סייפעלס ריין קריסטלאכע אפשטאמונג, זיי וואלטן עס געוויס אויסגענוצט אלס ערשטן רעקארד, ווי זיי טוען עס מיט עטלאכע אונזערע פירנדע קריסטלאך סאציאלע פערזענלאכקייטן (אויך מיניסטער), אין וועמעס אדערן עס רינען א פאר טראפן אידיש בלוט. אנדערע באהויפטונגען דערקלערן דר. סייפעלס האלטונג דורך זיין חבר'שאפט מיט עטלאכע גרויסע אידישע און האלב-אידישע מענער, מיט וועלכע ער האט זיך אפט באראטן אין זיין רעגירונגס צייט. געוויס איז איינס, אז דר. סייפעל אלס קריסטלאכער מאראל-טעאלאג איז שוין אלס אוניווערסיטעט פראפעסאר געווען א קעגנער פון פאראלגעמיינערטן אנטיסעמיטיזם, ספעציעל פון פיינטשאפט צו אידן אלס ראסע. ער באצייכנט דאס אין איינעם פון זיינע ביכער אלס ניט קריסטלאך, ווייל דער ראסן אנטיסעמיטיזם וואלט געפירט דערצו, אז א גע'שמד'טער איד וואלט ניט קאנען ווערן קיין גלייכבארעכטיקטער מיטגליד ביי די קריסטלאכע פעלקער. געוויס איז אויך, אז קיין קריסטלאכער מיניסטער אין נייעם עסטרייך האט זיך פארהאלטן צו די עטלאכע אידישע באאמטע אין אויסערן מיניסטעריום מיט אזא גערעכטיקייט און אנערקענונג פון זייער ארבעט ווי דער קריסטלאך סאציאלער פרעלאט דר. סייפעל.

עס איז זייער ווארשיינלאך, אז די עסטרייכישע קריסטלאך סאציאלע פארטיי וואלט גערן געגאנגען אויפן וועג פון קאטוילישן "צענטרום" אין דייטשלאנד, וואו דער אנטיסעמיטיזם האט קיין אפיציעלן שייכות מיט דער פאליטישער פראגראם. אויף די קריסטלאך סאציאלע פארטיי קאנפערענצן פון די לעצטע דריי יאר איז דער אנטיסעמיטיזם כמעט אינגאנצן פארבויגן אדער פארגעסן געווארן. אפילו ביי די לעצטע פארלאמענט וואלן האט מען אין דער גוואלדיקער וואל-אגיטאציע ניט ארויסגעהאנגען די אנטיסעמיטישע פאן, דעם דאזיקן אלטן אנטיסעמיטישן מאנאפאל האבן די קריסטלאך סאציאלע איצט איבערגעלאזן פאר די האקנקרייצלער און היימווערן. א פירנדער קריסטלאך נאציאנאלער פארלאמענטאריער האט עס טאקע דאס ערשטע מאל קאנסטאטירט אפיציעל אויפן לעצטן פארטייאישן צוזאמענפאר מיט עטלאכע טעג צוריק, און אלע פירער האבן מסכים געווען דערצו, אז די קריסטלאך סאציאלע פארטיי דארף ניט און וויל ניט קיין העצרישן עקסצעסיוון אנטיסעמיטיזם. דער דאזיקער פארלאמענטאריער האט אבער פראפאנירט דעם צוזאמענפאר א שטילן אנטיסעמיטיזם אין פראקטישן לעבן. ער וויל ניט קיין אנטיסעמיטישן ליארם, ער וויל א תכלית, דאס הייסט אוועקנעמען פרנסות און פארמאכן די טירן פון עפנטלאכע עמטער און אונטערנעמונגען פאר אידישע באאמטע, קאנצעסיאנערן וכדומה. דר. סייפעל איז קראנק און איז ניט געווען אויף דעם צוזאמענפאר, אבער קיין אנדער דעלעגאט האט זיך ניט אפגעשטעלט אויף דער דאזיקער זייער געפערלאכער אנטיסמיטישער פראפאזיציע.

עס וועט זיך ערשט מיט דער צייט באווייזן, צי איז דאס געווען בלויז א פארטייאישער מאנייווער פאר דער אנטיסעמיטישער שטימונג פון גאס, אדער עס ליגט דערינען א נייע שטח פון תכלית'דיקן אנטיסעמיטיזם: "ני טרעדן נאר טאן".

געוויסע נייע מאמענטן אין דער האלטונג פון דער אזוי גערופענער "אידן-פרעסע" קעגן דער קריסטלאך סאציאלער פארטיי רופן ארויס שטארקע רייצונגען ביי די קאטוילישע פירער פון די עסטרייכישע פראווינץ לענדער. די גאנצע ליבעראלע און סאציאליסטישע פרעסע פון ווין, וועלכע ווערט געמאכט פון א גרויסן פראצענט "אידישע" רעדאקטארן (ס'רוב אפגעפאלענע אידן) האט זיך אין לעצטן יאר צוליב דר. שאבער גענומען שטארק ארבעטן קעגן די קריסטלאך סאציאלע, הגם דר. שאבערס פארלאמענטארישער בלאק איז אויף גוטע נייניציק פראצענט איינגעשטונקען אין שווערן אנטיסעמיטיזם סיי פראגראמאטיש, סיי טאקטיש און סיי פאקטיש. דאס שאפט א גרייצטע שטימונג ביי א טייל קריסטלאך סאציאלע פירער, וואס ווייסן ניט אדער ווילן ניט ווייסן, אז די אידישע באפעלקערונג האט קיין שום השפעה אויף די דאזיקע צייטונגען. דעם נאציאנאלן איד אדער אפילו דעם סתם איד פון גאס איז גאר ניט ליב דאס דאזיקע אריינמישן זיך אין די פאליטישע קעמפע צווישן די פארשיידענע קריסטלאכע פארטייען, וועלכע זיינען בעצם אלע מער אדער ווייניקער אנטיסעמיטיש, ווייל קיין איינציקע פון די פארטייען נעמט ניט אויף קיין אידישע מיטגלידער און וועט קיינמאל ניט ארויסשטעלן קיין אידישן קאנדידאט אין א פארלאמענטארישער קערפערשאפט. אבער פאר די גלחים און פאר די מאסן פון דער קריסטלאך סאציאלער פארטיי הייסט עס, אז די אידן האבן אויפגענומען דעם קאמף קעגן עסטרייכישן פאלק. דאס קאן שטארק אויפהאלטן דעם קורס פון דר. סייפעל צו באפרייען די קריסטלאך סאציאלע מלוכה פארטיי פון אנטיסעמיטישער פראגראם. עס קאן אדרבא פירן צו א נייער אנטיסעמיטישער קאמפאניע פון דער דאזיקער מעכטיקער פאלקס פארטיי אין עסטרייך.

עס איז ניט גוט, וואס דער זייער וויכטיקער רייניקונגס פראצעס אין דער אמאליקער הויפט פעסטונג פון דעם עסטרייכישן אנטיסעמיטיזם איז פלוצלונג געשטערט געווארן דורך פאליטישע מאכינאציעס פון צייטונגען וואס האבן גאר ווייניק שייכות מיט אידן, פאר וועלכע די אידישע געזעלשאפטלאכקייט ווערט אבער פאראנטווארטלאך געמאכט.

("איטא")

מזרח און מערב און זייער ריכטיקע אחדות אין ארץ-ישראל

קאמפלימענט צו די אמעריקאנער אידן וואס העלפן דעם ארץ-ישראל אויפבוי

פון ז. קאטלער (ירושלים)

דאס לייגן א ווינקל שטיין פאר א נייער אידישער הויז, א נייע אידישע גאס, און אפילו אויך א נייע אידישע "שכונה" פון צענדליקער הייזער, און די שמחה פון אזא דערגרייכונג איז פון גאר געוויינלאכע טאג טעגלאכע געשעענישן אין אונזער לאנד, אין ארץ-ישראל, וועלכע איז פאקטיש א לאנד אין שטענדיקן אומאויפהערלאכן בויען, באזונדערס אין פארלויף פון די לעצטע יארן, זייט דער ענדע פון דער גרויסער וועלט-מלחמה.

אזא געשעעניש מאכט שוין איצט ניט דעם שטארקן איינדרוק ווי צוריק מיט אכט-צען יאר; און צו אזעלכע שמחות קומען שוין לעצטנס כמעט בלויז די יעניקע, וועלכע האבן א פערזענלאכן אינטערעס אין זיי, אט ווי די וואס בויען די נייע הייזער און די פאר וועמען די זעלבע הייזער ווערן געבויט.

סתם געסט, אפילו געלאדענע, ובפרט נאך "געהויבענע געסט", קומען שוין זעלטן צו אזא שמחה, אפילו ניט פון דער נאענטער סביבה, פון ווייטערע ישובים — נאך זעלטענער!

אן אויסנאם אין דער הינזיכט איז אלזא געווען די שמחה, ל"ג בעומר, אין "כפר מארמארעק" (ניט ווייט פון רחובות), לכבוד דאס לייגן דארט דעם ווינקלשטיין פון די פערציק הייזער, פאר פרומע (תימנ'ער) אידן, וועלכע דער אידישער נאציאנאל-פאנד בויט דארט איצט מיט די געלט, וואס דער ניו-יארקער נדבן ר' ישראל רוקח (פאבריקאנט פון כשר'ע פעטס און זייף) האט געשיינקט פאר דעם זעלבן צוועק.

צו דער דאזיקער שמחה זיינען אויסער די דירעקט און אומדירעקט פאראינטערעסירטע אין איר, ווי די איינגענע פונ'ם נדבן צווישן זיי אויך די אלמנה פונם פארשטארבענעם מר. לעאן קאמייקא (פאבלישער פון ניו-יארקער "טאגעבלאט ע"ה), א טאכטער פון ר' ישראל רוקח, און מרס. לעווין-עפשטיין, וועלכע זיינען איצט אויף א באזוך אין ארץ-ישראל, — אויסער זיי, די תימנ'ער אידן און די ארבעטער, זיינען צו דער שמחה געקומען זייער פיל געסט, ניט געלאדענע ווי געלאדענע, צווישן זיי אפילו אויך אזעלכע געהויבענע געסט ווי די הה' מ. אוסישקין, דר. א. גראנאווסקי און אנדערע פון ירושלים, די הה' ח. נ. ביאליק, א. דרויאנאוו, י. ל. גאלדבערג, ז. וו. גלוסקין און אנדערע פון תל-אביב, ווי אויך א פארטרעטער פון אלע ארומיקע ישובים, ווי רחובות, די שילער-קבוצה ("קבוצת שילער") און פילע אנדערע.

ה' אוסישקין איז געווען פארזיצער פון דער פייערונג, האט געלייגט א ווינקלשטיין און האט באגריסט אינם נאמען פון דעם אידישן נאציאנאל פאנד, פון וועלכן ער איז פרעזידענט.

מרס. קאמייקא, ח. נ. ביאליק, ה' לעווין-עפשטיין פון ווארשע (איצט אויף א באזוך אין ארץ-ישראל) און דער רב פון די תימנ'ער אידן האבן געלייגט ווינקלשטיינער און אויסער זיי האבן אויך באגריסט די פארטרעטער פון די אויבנדערמאנטע ישובים, פון די תימנ'ער אידן, פאר וועמען די הייזער ווערן געבויט, און פון דער אידישער ארבעטער ארגאניזאציע אין ארץ-ישראל.

מיט איין ווארט: די פייערונג איז אריבער מיט גרויס פראכט, און אפילו אויך מיט באגייסטערטער פרייד און געזאנג.

— במה זוכה? — פרעגט איר — מיט וואס האט ר' ישראל רוקח פון ניו-יארק זוכה געווען, אז דאס לייגן די ווינקלשטיינער פאר די הייזער, וועלכע ער בויט אין ארץ-ישראל, זאל געפייערט ווערן מיט אזא לעצטנס אויסערגעוויינלאכער פראכט?

דעם ענטפער אויף דער פראגע האט ה' אוסישקין געגעבן אומדירעקט אין זיין גלענצנדער שלום רעדע (צו דער זעלבער פייערונג), פון וועלכער איך גיב דא איבער דעם תמצית.

* * *

"פארשיידענע זיינען די הויפט אורזאכן פון אונזער אייביקער עקזיסטענץ, פון אונזער כוח אין ארץ-ישראל און דעם דערפאלג פון אונזער אויפבוי אין איר, טראץ דעם וואס מיר, אלס א פאלק, אונזער לאנד און אונזער אויפבויאונגס ארבעט אין איר האבן אזוי פיל ביטערע שונאים און מעכטיקע קעגנער.

"איינע פון די דאזיקע הויפט זאכן איז דאס הייליקע נאציאנאלע געפיל פון אחדות און פאראנטווארטלאכקייט, וואס ברענט און טליעט אין אונז אימער און שטענדיק, אפילו אויך אין יענע צייטן, ווען אויסערלאך זעט עס אוים ווי מיר וואלטן געווען צעריסן און צעשפליטערט אין שטיקלאך און פיצלאך.

צניעות'דיק און באשיידן ברענט אט דאס געפיל אין אונז אימער, ווי דער קליינער ניט באמערקבארער נר-תמיד, וועלכער איז פארשטעקט אין ווינקל פון א גרויסער שול.

"ס'פלאקערט אבער אויף און צעברענט זיך אין א העליש און מעכטיק פייער אין יעדן ערנסטן היסטארישן מאמענט פון אונזער פאלק און אונזער לאנד, דער הויפט ווען ס'האנדלט זיך אין די בלוטיקע אינטערעסן פון אונזער לאנד'ס אויפבוי און אויפלעבונג.

"מיר האבן דאס געזען שוין ניט איין מאל אין יעדער עת צרה. מיר האבן עס אויך געזען היינט דא, ביי דער פייערונג לכבוד דאס לייגן דעם ווינקלשטיין פאר ר' ישראל רוקח'ס פערציק הייזער אין "כפר מארמארעק".

"שוין זעלבסט דער פאקט, אז דער נדבן, ר' ישראל רוקח, א רייכער פאבריקאנט פון כשר'ע פעטס און זייף אין אמעריקא, אין דעם ווייטן און מאדערנסטן מערב, בויט הייזער אין ארץ-ישראל פאר די אידן פון תימן, איינע פון די פרימיטיווסטע לענדער אין מזרח, און טוט דאס דוקא דורך דעם אידישן נאציאנאל פאנד, שוין דאס זעלבסט איז נאך א שטארקער באוויז אויף דער אייביקייט פון דעם דערמאנטן געפיל.

"אבער נאך א בעסערע און דערויבער אויך נאך א מערער דערפרייענדער באוויז דערויף זיינען די באגריסונגס רעדעס וועלכע זיינען ביי דער פייערונג געהערט געווארן פריער פונ'ם תימנ'ער רב און דערנאך פונ'ם פארטרעטער פון דער שילער קבוצה ("קבוצת שילער").

דער ערשטער איז געבוירן און דערצויגן געווארן אין תימן, איינע פון די גאר פרימיטיווסטע לענדער אינ'ם מזרח, און פארטרעט די טראדיציע פון אונזער אור-אלטסטער פארגאנגענהייט, אין וועלכער דאס תימנ'ער אידנטום שטייט נאך איצט מיט ביידע פיס.

און דער צווייטער איז געבוירן און דערצויגן געווארן אין דייטשלאנד, די קולטורסטע לאנד אין מערב, און ער פארטרעט די מאדערנסטע און פראגרעסיווסטע טענדענצן און שטרעבונגען פונ'ם מערב-אייראפעאישן אידנטום.

קורץ: מענשן פון גאנץ פארשיידענע, ממש קעגנזעצטע וועלטן און אנשויאונגען, און דאך האבן זיי מיט זייערע באגריסונגס רעדעס געצילט בלויז צו איין און דעם זעלבן פונקט.

איינער — אויס דעם מזרח'דיקן שטאנדפונקט, און דער צווייטער — אויס דעם מערב'דיקן שטאנדפונקט, און דאך האבן זיי ביידע ווי איין מענש און אזוי טרעפלאך אפגעשאצט די גרויסע וויכטיקייט פון אונזער גרעסטן אידעאל, די דרינגענדע נויטווענדיקייט פון זיין פארווירקלונג, און די הייליקסטע פליכט פון אונזערע פריע און איבערגעגעבענע ברידער און שוועסטער אויף גאר דער וועלט, צו מיטהעלפן און מיטווירקן, אז די דאזיקע פארווירקלונג זאל געשען וואס שנעלער.

די היינטיקע שמחה האט נאך אמאל באוויזן אז מיר באזיצן דאס הייליקע נאציאנאלע געפיל פון אחדות און פאראנטווארטלאכקייט, און ס'קאן אבער קומען צום אויסדרוק בלויז מיט אונזער ארבעט פאר און אין ארץ-ישראל.

זייער באגייסטערט פון ה' אוסישקינס רעדע האט זיך די פייערונג געשלאסן מיט די אויסרופן: "יחי ר' ישראל (רוקח)!" "יחי עם ישראל"! "תחי ארץ-ישראל"! און מיט דעם געזאנג פון "התקוה".

די זיבעטע גראדואירונגס פייערונג פון דער פרץ-שול

פון מאריס גוסין

לעצטן זונטאג, דעם 31טן מאי, האט די י. ל. פרץ שול, אין וויניפעג, געפייערט איר זיבעצנטן געבורטסטאג, די זיבעטע גראדואירונג פון עלעמענטאר שול און איר ערשטן ארויסלאז פון אכט תלמידים און תלמידות פון אירע העכערע קורסן. בסך הכל האבן גראדואירט זיבן-און-דרייסיק תלמידים און תלמידות.

אין דעם בולעטין ארויסגעגעבן פון דער י. ל. פרץ שול, קינדער-גארטן, מיטל-שול און העכערע קורסן לכבוד דעם דאזיקן דרייפאכיקן יום-טוב, וואו עס זיינען פארצייכנט א סך אינטערעסאנטע פאקטן וועגן דער שול, ווערט געזאגט אויף זייט פיר:

"עס איז די האפענונג פון אלע פעדאגאגן און שול-טוער, אז עס וועט אמאל קומען א צייט, ווען די עלטערן וועלן זיין אויף אזויפיל באוואוסט וועגן די פראבלעמען פון דערציאונג און די שוועריקייטן וואס ליגן אויפן וועג פונ'ם לערער און דערציער — אז זיי וועלן גרייט זיין אלע מאל צו קאאפערירן און ארויסהעלפן דעם לערער אין זיין ארבעט".

דאס איז א גאנץ וויכטיקער וואונש, און די האפענונג איז געוויס בארעכטיקט צו פארווירקלאכונג, אבער, וואס איז שייך צו קאאפעראציע אין דער וויניפעגער י. ל. פרץ שול, שיינט מיר, אז דאס דארף זיין דאס לעצטע אויף וואס צו באקלאגן זיך. דער בעסטער באוויז אויף קאאפעראציע אין דער דאזיקער שול קאן, דאכט זיך, דינען ווי א מוסטער דער מוטער פאראיין וועלכער ציילט פיר הונדערט מיטגלידערנס, וועלכע זיינען מערסטנס מאמעס פון קינדער, ווי עס איז פארצייכנט אין בולעטין.

וואס איז שייך דער שול פארוואלטונג און די שול טוער בכלל וועט, שיינט מיר, ניט זיין געוואגט צו זאגן, אז זיי קאנען זיך פארמעסטן אוועקצושטעלן זיך אין די ערשטע רייען פון אידישע שולן אויפן אמעריקאנער קאנטינענט, אויף יעדן געביט פון שול-ארבעט.

איך האב ביז לעצטן ווינטער געוואוסט בלויז פון איין פאל אין וויניפעג, וואו א פארזיצער פון א אידישער שול זאל וועלן פארנעמען דעם פלאץ פון א פראסטן סאלדאט, ניט רעכענענדיק זיך מיט זיין טיטול, און טאן אן ארבעט, לטובת זיין שול, וואס וואלט געוויינלאך באדארפט געטאן ווערן, לאמיר זאגן, פונ'ם "דזשעניטאר".

איך האב אבער דעם פארגאנגענעם ווינטער אויך געזען ווי מר. וו. קעלער, דער פארזיצער פון דער וויניפעגער י. ל. פרץ שול, האט ביי דער אויפפירונג פון "ריווערסייד דרייוו", לטובת דער שול, ממש באדינט אלע איינטיילנעמער אין דער פארשטעלונג, צוטראגנדיק זיי אלצדינג אונטער'ן האנט — ממש באדינט אויף זייער פארלאנג אין וואס זיי האבן זיך געניטיקט פאר דעם דערפאלג פון דער אויפפירונג, וואס האט געמיינט דערפאלג פאר דער פרץ-שול. איז דאס ניט א מוסטער פון קאאפעראציע?

איך האב געבראכט דעם אויבנדערמאנטן פאקט בלויז אלס ביישפיל. איך בין אבער זיכער, אז מר. וו. קעלער איז ניט קיין אויסנאם אין דעם פאל, און טאקע א דאנק דער אלגעמיינער קאאפעראציע און גוטן ווילן פון די שול-טוער, עלטערן און לערער איז די וויניפעגער י. ל. פרץ שול דער געשפרעך צווישן די אידישע שולן אויפן אמעריקאנער קאנטינענט — א שול מיט 524 תלמידים, מיט 22 קלאסן, מיט א קינדער-גארטן און מיט א סטעף פון פופצן ערנסטע לערער, אריינרעכענענדיק א געזאנג-לערער און א טאנץ-לערערין.

מען הערט אפט, סיי פון די שול-טוער און סיי פון די לערער פון פרץ-שול, געוויסע אומצופרידנהייטן, און אזעלכע אומצופרידנהייטן האבן זיי אויך ארויסגעדריקט ביים באנקעט זונטאג אוונט אין פרץ זאל, אז זיי האבן דערווייל זייער ווייניק דערגרייכט, אז זיי האלטן מיט דער שול ערשט ביי בראשית. זיינען זיי טאקע דערמיט זייער ערנסטע מענשן וואס זיי שטעלן זיך ניט צופרידן מיט די ביז איצטיקע דערגרייכונגען, און זיי שטרייבן זיך אן צו שטייגן העכער — דאס אליין איז שוין א דערגרייכונג, אבער אין דער זעלבער צייט טאר מען זיך ניט מבטל מאכן, די פרץ שול האט יא געמאכט דערגרייכונגען, און גאנץ באדייטנדע!

די ביז איצטיקע דערגרייכונגען וואלטן אפשר ניט בארעכטיקט, ניט די שול-טוער, ניט די לערער און ניט דעם מוטער פאראיין צו זאגן: "מיר האבן ארויפגעקלעטערט אויף א הויכער, אדער אויף דער העכסטער שטופע פון שול דערגרייכונג, און איצט מאגן מיר רואיק שלאפען", ווייל אזא צופרידנהייט וואלט געמיינט זעלבסטמארד פאר דער שול, מען קאן אבער אנווייזן, און באמת מיט שטאלץ, אויף די גראדואירטע תלמידים און תלמידות פון דער פרץ-שול פון היינטיקס יאר, און פון די פריערדיקע יארן, מיט וועמעס מיינונגען מען מוז זיך שוין רעכענען — מיינונגען וואס זיינען געבארן געווארן אין זייערע מוחות וואס האבן א גאר נאענטע שייכות צו אידיש און אידיש לעבן. נאטירלאך וועלן די גראדואירטע שטענדיק האבן אין זינען, אז דערפאר האבן זיי צו פארדאנקען בלויז דער פרץ שול, וואו זיי האבן געלערנט.

**

ארויסגייענדיק זונטאג בייטאג פון דאמיניאן טעאטער, וואו עס איז אויפגעפירט געווארן דער קאנצערט לכבוד דער איצטיקער גראדואירונג, האב איך אויפגעכאפט דיסקוסיעס פון פריינט, און אויב מען קאן זיך אזוי אויסדריקן — ניט-פריינט — פון דער פרץ-שול. פריינט האבן געזאגט, אז דאס איז געווען איינער פון די בעסטע קאנצערטן אין דער געשיכטע פון די גראדואירונגען פון דער פרץ-שול; אנדערע האבן געזאגט, אז דאס איז געווען דער בעסטער קאנצערט. פארקערט, ניט-פריינט האבן געזאגט, אז דאס איז געווען דער ערגסטער קאנצערט. נו, איז עס נאטירלאך, אז ניט פריינט זאלן זאגן, אז דער ערגסטער. עס איז בלויז א וואונדער וואס אזעלכע זיינען איינגאצען געקומען צום קאנצערט.

איך האלט, אז א קינדער קאנצערט ביי א שול גראדואירונג איז ניט מער און ניט ווייניקער ווי א בלייך-שנעל פארביילויפנדיקע פאסירונג אינ'ם שול-לעבן, אזא מאמענטאלע פאסירונג טאר ביי ערנסטע ענטוזיאסטן אדער לערער צווייפלער, ניט דינען ווי א באראמעטער פאר דעם דערפאלג אדער מיסדערפאלג פון א שול. אזעלכע קאנצערטן האבן יעדן יאר אן אנדער פנים, לויט דעם איינפאל פון די לערער.

צו מיר פערזענלאך, למשל, קאן אמאל א קינדס א טעות אין דער דורכפירונג פון א שפיל, א טאנץ, איבונגען און אזעלכע, זיין מער אינטערעסאנט און אויך ווילט, א סך אמוזירנדיקער, ווי ווען דאס קינד וואלט דורכגעפירט זיין אדער איר ראל הונדערט פראצענט פינקטלאך. דאס איז ניט דערפאר ווייל איך האב ניט קיין חוש פאר פאלקסמענטשהייט, נאר ווייל אפילו דער טעות פון א קינד איז מלא חן, שפאסיק, און עס איז זייער נאטירלאך פאר א קינד (יעדנפאלס מער נאטירלאך ווי טעות'ן ביי אונז דערוואקסענע), און דערפאר האלט איך, איז ניט טאקטיש פון וועלכער פערזאן צו וויצלען זיך (און ווי איינציקע טוען עס נאך בייזוויליק) אויף דעם חשבון פון א טעות ביי א קאנצערט דורכגעפירט פון קינדער.

איך האב, לײדער, פארשפעטיקט די ערשטע פאר נומערן פון דעם כאר, און איך האב בלויז געהערט די לעצטע צוויי לידער: "לידער קראנץ", פאלקס לידער, אראנזשירט פון דעם געזאנגס לערער, ב. בראנשטיין, און "פרילינג ליד", אקאמפאנירט פון קלארא לעאנארא סילבערמאן. דער כאר האט די דאזיקע צוויי לידער שיין געזונגען און דער עולם, וועלכער האט אנגעפאקט דעם דאמיניאן טעאטער, האט דעם כאר זייער גוט אויפגענומען.

דער קינדער גארטן איז געווען זייער אמוזירנד אין אלע זעקס נומערן, פון דער "בלויער ליין" — טאנץ פון מאני לייבס ליד, צו וועלכן עס איז געווען זייער שיין צוגעפאסט די מוזיק פון בראהאמס און מיידזשאר וואלס, ביז דעם "מאטראסן טאנץ". די לערערנס רחל גארעליק, סארא באראדיצקי און די טאנץ לערערין מ. ר. וואלקין, זיינען פון די קליינוואַרג פרעזענטירט געווארן מיט שיינע בוקעטן בלומען.

די דריי נומערן פון ארקעסטער, קלאס א., פעאיק דירעגירט פון א קינד פון דעם דאזיקן קלאס, זיינען געווען א ווערטפולער בייטראג צו דער פראגראם, אויך איז זייער געלונגען אויפגעפירט געווארן "די נייע לערערין", א איינאקטער אין ענגליש, פון קינדער פון די קלאסן ד. און ה.

"פרילינג באפרייאונג", קינדער פיעסע אין דריי אקטן, האט מיט זיך פארגעשטעלט זייער א קאלירדייך בילד. די פארשטעלונג איז גוט אויפגעפירט געווארן פון די קינדער און אקאמפאנירט פון קלארא פערלמאן.

נאטירלאך האט דער מוטער פאראיין פון דער פרץ-שול א סך בייגעטראגן צום דערפאלג פון דעם קאנצערט, מיט זייערע קאסטיומען וואס זיי האבן צוגעפאסט צו יעדן דורכגעפירטן נומער.

**

א העכסט יום-טוב'דיקע שטימונג האט געהערשט זונטאג ביינאכט אין גרויסן פרץ-זאל ביי דעם באנקעט לכבוד דער גראדואירונג. דאכט זיך די זעלבע צאל לאמפן האבן באלויכטן דעם זאל, אבער עס האט געמאכט דעם איינדרוק, אז דער זאל איז ספעציעל אילומינירט געווארן. משמעות אז די ליכטיקע פרייד וואס האט ארויסגעשטראלט פון די הערצער און פנימ'ער פון די אנוועזנדע, האט אויך באשטראלט דעם גאנצן ארום. עס איז איבעריק צו דערמאנען אז א ווערשטערע איז סערווירט געווארן.

נאכדעם איז די שול פארוואלטונג אפיציעל צוגעטראטן צו דער פייערונג. מר. ב. שעפס, אן אלטער טוער פון דער פרץ שול, איז געווען פארזיצער פון דעם גראדואירונגס-באנקעט. דער גאנצער סטעף לערער איז געזעסן אויף דער בינע. פאלגענדע האבן געהאלטן באגריסונג רעדעס:

וו. קעלער, פארזיצער פון דער שול; מרס. ס. קאלמאן, אין נאמען פון מוטער פאראיין; מיס אקסלראד, געוועזענע לערערין פון דער שול; דר. פערלמאן, אין נאמען פון דער קולטור געזעלשאפט; מר. י. יאנאווסקי, פון דעם ניקאלייעווער הילפס פאראיין; מר. א. באראדיצקי, פון דער פראפאסקער סאסייטי; ס. ה. פעלדמאן, אין נאמען פונם אידישן נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד ברענטש 20; מר. ריווקין, פון אינדעפענדענט פרי לאאן סאסייטי; לערער שבתי ראפאפארט, לערער פון דעם גראדואירטן קלאס; נחום סירקין, תלמיד פון גראדואירנדיקן קלאס 6; עלים מילער, פון די גראדואירטע פון די העכערע קורסן, און זי האט אין זייער נאמען פרעזענטירט דעם פרינציפאל יעקב זיפער, און לערער ראפאפארט, מיט מתנות; לערער מענאכאווסקי; יצחק ריווקין, פון די העכערע קורסן; פייגע סטיין, און זי האט פרעזענטירט לערער ראפאפארט און לערער זיפער מיט מתנות אין נאמען פון די גראדואירטע פון דער עלעמענטאר שול; י. א. טשערניאק, פארזיצער פון דערציאונגס קאמיטעט, און די שלום רעדע איז געהאלטן געווארן פון דעם פרינציפאל יעקב זיפער.

עס זיינען אויך דערהאלטן געווארן א צאל טעלעגראפישע באגריסונגען, צווישן זיי אויך א באגריסונג פון דער קאלגארי'ער פרץ-שול.

צום שלום האט מר. זיפער אין נאמען פון דער י. ל. פרץ שול, אויסגעטיילט כבודים צו א צאל שול-טוער און עלטערן זיי זאלן אויסטיילן דיפלאמען צו די פאלגנדע גראדואירטע פון דער עלעמענטאר שול: גנעסי פערלמאן, הארל הענדין, דוד שפילער, אידל פארקער, נחום סירקין, רייצי סערדלעצקי, עלקע טרעגער באוו, טעמע ראזען, ריווא גארדאן, פייגל אווערבאך, אסנע דזשייקאבסאן, בתיה

(שלוס אויף זייט 3)